

Leidraad extra bijdragen naast collegegeld

vastgesteld door het college van bestuur op 5 juli 2016

a. Uitgangspunten UU

Een student heeft na inschrijving recht op voorzieningen zoals het volgen van het onderwijs, het afleggen van tentamens en gebruikmaking van studentenvoorzieningen en studiebegeleiding. Daarnaast moeten studenten een aantal zaken zelf financieren, zoals boeken en leermiddelen. Met betrekking tot de eigen bijdragen van studenten naast het collegegeld hanteert de Universiteit Utrecht de volgende uitgangspunten:

1. eigen bijdragen van studenten mogen geen belemmering vormen voor de toegankelijkheid van het onderwijs;
2. opleidingen moeten duidelijk maken welke voorzieningen deel uitmaken van de opleiding en kosteloos worden aangeboden en welke voorzieningen studenten zelf moeten financieren;
3. de UU biedt in haar cursusaanbod een diversiteit aan mogelijkheden. Het is redelijk dat studenten bijdragen in de kosten waar het extra-curriculaire door hen zelf gekozen activiteiten betreft;
4. in de voorlichting moeten opleidingen transparant zijn over de hoogte van de eigen bijdragen;
5. een van de pijlers van het UU-onderwijsmodel is commitment: de UU verwacht van studenten een actieve participatie in het onderwijs, voldoende inzet bij de cursussen en het nakomen van de inspanningsverplichtingen. Daartoe behoort ook dat studenten er zorg voor dragen dat zij de beschikking hebben over studiematerialen als dit noodzakelijk is voor actieve deelname aan onderwijsactiviteiten.

Bij het in rekening brengen van extra kosten, moet de opleiding zich telkens de volgende drie vragen stellen:

1. Mogen er extra kosten in rekening gebracht worden c.q. is het redelijk daar toe over te gaan?
Onder c is een verduidelijking opgenomen m.b.t. de regels die voor de verschillende kostensoorten gelden.
2. Is de hoogte van de eigen bijdrage redelijk en is deze voldoende onderbouwd: hoe is de verhouding tussen de gevraagde bijdrage en de geleverde voorziening en de daarmee gepaarde kosten?
Deze vraag is van belang als de universiteit zelf kosten in rekening brengt voor bijvoorbeeld readers. Als de student zelf kiest waar hij/zij bijvoorbeeld een laptop koopt, is dit niet zozeer van belang. Daarbij moet wel gelet worden op de derde vraag, namelijk:
3. Blijft het totaal aan extra bijdragen voor de opleiding betaalbaar voor een student met studiefinanciering?
In de studiefinanciering die studenten ontvangen is een component opgenomen voor boeken en leermiddelen (laatstelijk zo'n 700 euro/ jaar). Het normbedrag dat het Nibud voor studieboeken hanteert, bedraagt zo'n 700–1.000 euro/ jaar. Het totaal aan extra bijdragen zou derhalve bij voorkeur niet meer dan 1.000 euro per jaar moeten bedragen.

b. Wettelijk kader

Wie betaalt de boeken en leermiddelen: overheid, instelling of student?

De Universiteit Utrecht heeft de ambitie om studenten tijdens hun studietijd het maximale uit zichzelf te laten halen. Een belangrijk sleutelwoord daarbij is commitment. Opleidingen bieden persoonlijk, activerend en waar mogelijk kleinschalig onderwijs en goede begeleiding. Daar staat tegenover dat er een beroep wordt gedaan op de betrokkenheid van studenten bij hun onderwijs. Van hen wordt verwacht dat ze de inspanningsverplichtingen nakomen en actief deelnemen aan de onderwijsactiviteiten. Dit brengt mee dat studenten de voorgeschreven boeken moeten bestuderen en dat zij waar nodig moeten beschikken over noodzakelijke leermiddelen. Hierbij doet zich de vraag voor wie deze boeken en leermiddelen betaalt: de overheid, de universiteit of de student? In het voortgezet onderwijs is sprake van gratis schoolboeken en leermiddelen: de overheid verschaft daarvoor de middelen aan de scholen. In het hoger onderwijs is de situatie anders: de universiteiten en hogescholen krijgen geen (extra) middelen voor het gratis ter beschikking stellen van boeken en leermiddelen. Studenten worden geacht zelf de kosten daarvoor te dragen. In de studiefinanciering is daarom in het normbudget rekening gehouden met diverse kostenposten, zoals levensonderhoud, boeken en leermiddelen, collegegeld en reizen. Sinds 2007 zijn de verschillende kostenposten in de toekenning van de studiefinanciering als zodanig niet meer zichtbaar: de normbedragen voor de kosten van levensonderhoud en boeken en leermiddelen zijn samengevoegd tot één normbedrag levensonderhoud. Dit betekent dat studenten zelf moeten investeren in de boeken en leermiddelen.

Toegang tot onderwijs en tentamens mag niet afhankelijk zijn van betalen financiële bijdragen naast collegegeld

Volgens de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) heeft de student na inschrijving recht op voorzieningen:

- het volgen van het onderwijs
- afleggen van tentamens en examens
- toegang tot bij de instelling behorende inrichtingen en verzamelingen (bibliotheek)
- gebruikmaking van studentenvoorzieningen, en
- studiebegeleiding.

In art. 7.50, eerste lid, WHW staat voorts dat de inschrijving niet afhankelijk gesteld mag worden van andere bijdragen dan het collegegeld. Er is één wettelijke uitzondering op dit voorschrift dat de inschrijving niet afhankelijk gesteld mag worden van andere bijdragen dan het collegegeld. Bij algemene maatregel van bestuur kan worden bepaald dat een instelling met het oog op de inschrijving voor bacheloropleidingen met een numerus fixus en opleidingen/ programma's die toestemming van de minister hebben gekregen voor selectie aan de poort, een bijdrage mag verlangen in de kosten die rechtstreeks verband houden met het onderwijs. De algemene maatregel van bestuur kan bepalen op welke kostensoorten een dergelijke bijdrage betrekking kan hebben en welk bedrag ten hoogste gevorderd kan worden. In een dergelijk geval mag een instelling wel kosten doorberekenen voor de toelatingsprocedure. Als er toestemming wordt gegeven voor het doorberekenen van kosten, moet het instellingsbestuur voorzieningen treffen tot financiële ondersteuning van degenen voor wie de bijdrage een onoverkomelijke belemmering voor de inschrijving vormt. Thans (maart 2016) is er nog geen AMvB verschenen.

De Universiteit Utrecht wil geen extra financiële drempel opwerpen voor het inschrijven voor een bacheloropleiding: daarom zal zij in 2017-2018 niet overgaan tot het vragen van een financiële bijdrage voor de kosten van de selectieprocedure, ook al wordt dat wettelijk mogelijk.

Het voorschrift dat de inschrijving niet afhankelijk gesteld mag worden van andere bijdragen dan het collegegeld is door de minister van OCW in antwoorden op Kamervragen en in brieven over dit onderwerp zo uitgelegd dat dit betekent dat de toegang tot het onderwijs en de tentamens niet afhankelijk gesteld mag worden van het betalen van financiële bijdragen naast het collegegeld; wel is het in bepaalde gevallen toegestaan om extra kosten in rekening te brengen. De minister geeft echter geen uitputtende opsomming van welke bijdragen wel en niet geoorloofd zijn. Het is aan de instellingen om daar duidelijkheid over te geven.

Deze leidraad voorziet daarin: het biedt de faculteiten een handvat m.b.t. de vraag in welke gevallen er eigen bijdragen van studenten mogen worden gevraagd en expliciteert welke uitgangspunten de Universiteit Utrecht daarbij hanteert. Afwijkingen hiervan zijn in zeer specifieke situaties mogelijk na toestemming van het college van bestuur, voorzover dit wettelijk is geoorloofd.

c. Voor welke voorzieningen mag een eigen bijdrage van de student worden gevraagd?

Bij de vraag voor welke voorzieningen een eigen bijdrage van de student mag worden gevraagd, hanteert de Universiteit Utrecht de volgende principes:

1. Eigen bijdrage toegestaan voor extra-curriculaire activiteiten

Voor extra-curriculaire activiteiten (onderdelen die geen deel uitmaken van de opleiding) mogen kosten in rekening worden gebracht: uitgangspunt bij die activiteiten is namelijk dat deelname aan die activiteiten en de bijbehorende betaling plaatsvindt op vrijwillige basis.

Voorbeeld: Young Innovators. Studenten betalen een eigen bijdrage van €500 voor deelname aan het YI-programma. Bij YI gaat het niet om een deel van een opleiding, maar een selectief extra-curriculair onderdeel dat bovenop een reguliere masteropleiding gedaan kan worden. Geen enkele student hoeft YI te doen en niet elke student mag er aan deel nemen. M.b.t. hoogte bijdrage: in het kader van het YI programma nemen de studenten deel aan een Summer School bij een buitenlandse universiteit. Daarvoor ontvangen de studenten een subsidie van maximaal 1000 euro, meer dus dan hun eigen bijdrage. Per saldo stroomt het geld dus niet van studenten naar YI maar omgekeerd. In incidentele gevallen is het voorgekomen dat een zeer gemotiveerde student voor het programma werd geselecteerd voor wie de eigen bijdrage prohibitief was. Dat heeft de YI altijd op individuele basis weten op te lossen.

2. Kosteloos alternatief aanbieden voor opleidingsactiviteiten die geld kosten

Als kosten in rekening worden gebracht voor activiteiten die deel uitmaken van een opleiding, moet een alternatief worden geboden aan studenten die deze kosten niet willen of kunnen betalen.

Voorbeeld: onderdeel van een cursus is een excursie naar het buitenland, waarvoor een eigen bijdrage van studenten wordt gevraagd. Vraag hierbij is of dit een verplichte of een keuzecursus is. Als het een keuzecursus is, is dit geen probleem: de student die de bijdrage niet kan of wil betalen, hoeft de betreffende cursus niet te kiezen, maar kan een andere keuzecursus kiezen waarbij geen excursie met een eigen bijdrage is. Als het een verplichte cursus is, dan moet voor de excursie een (kosteloos) alternatief worden geboden, bijvoorbeeld in de vorm van een het schrijven van een werkstuk.

3. Als alternatief niet mogelijk is voor een verplicht onderdeel: vangnetvoorziening

Zoals gezegd moet de student een alternatief worden aangeboden voor activiteiten die onderdeel uitmaken van het onderwijsprogramma en waar kosten aan verbonden zijn. In een enkel uitzonderingsgeval is een alternatief echter niet mogelijk. In dat geval mag de opleiding wel een vergoeding aan de studenten vragen, maar deze moet qua hoogte redelijk en billijk zijn en studenten moet desgevraagd financiële ondersteuning geboden worden. Het heffen van een vergoeding mag geen belemmering vormen voor de toegankelijkheid voor de student tot het onderwijs. Dit punt moet worden opgelost door middel van een 'hardheidsclausule': een financiële vangnetvoorziening voor de student.

4. Geen eigen bijdrage voor een honoursprogramma binnen een opleiding

(hierbij gaat het om een honoursprogramma dat niet extra-curriculair, bovenop een programma is, zoals de Young Innovators, maar onderdeel van de opleiding. In de WHW is dit in artikel 7.9b, eerste lid omschreven als: 'een speciaal traject binnen een opleiding dat is gericht op het behalen van een hoger kennisniveau van studenten')

In het voortgezet onderwijs is door de onderwijsinspectie aangegeven dat het in rekening brengen van extra kosten voor tweetalig onderwijs (dat je kunt vergelijken met een honoursprogramma) geoorloofd is als er ook op dezelfde locatie een regulier traject bestaat waar leerlingen zonder extra kosten terecht kunnen. Zie hiervoor:

<http://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/content/assets/Documents+algemeen/2012/vee%20gestelde-vragen-over-ouderbijdragen.pdf>, (p.4). Dit zou ook mogelijk moeten zijn in het hoger onderwijs: er zouden op dit punt gelijke regels moeten gelden voor de verschillende onderwijssectoren. Deze route is echter afgesneden voor het hoger onderwijs nu daar gekozen is om collegegelddifferentiatie in te voeren: het mogelijk maken om voor honourstracks maximaal twee maal wettelijk collegegeld te vragen. Hiervoor is er een concept-experimenteerwet gemaakt. Tijdens het debat over het sociaal leenstelsel in december 2013 heeft de minister echter aangegeven deze experimenteerwet voorlopig aan te houden en niet in werking te laten treden.

Gevolg van deze keus is dat zolang de wet het niet mogelijk maakt, er geen hoger collegegeld gevraagd kan worden voor een honoursprogramma; het vragen van een eigen bijdrage aan studenten is niet toegestaan nu dit onderwerp geregeld wordt d.m.v. een wetswijziging.

NB opleidingen/ programma's met kleinschalig en intensief onderwijs die van de minister toestemming hebben gekregen voor een hoger collegegeld, kunnen wel een hoger bedrag dan het wettelijk tarief in rekening brengen (zoals bijv. University College Utrecht).

5. Onderwijsbenodigdheden (boeken en leermiddelen): op vrijwillige basis

Studenten moeten zelf de kosten van een aantal leermiddelen dragen, zoals de kosten van boeken, readers etc. Deze kosten mogen alleen op vrijwillige basis aan studenten in rekening worden gebracht. Het kan zijn dat de opleiding zelf de materialen verschaft, zoals bij readers. In dat geval kan daarvoor de kostprijs worden gerekend. Daartoe behoort ook het doorberekenen van de auteursrechten. Studenten mogen niet verplicht worden leermiddelen en lesmaterialen te kopen; aanbevelen of verwachten dat de student deze aanschaft, mag wel. Studenten die deze leermiddelen niet aanschaffen, mogen niet uitgesloten worden van het onderwijs of de tentamens.

Deze wettelijke regel staat op gespannen voet met een pijler van het UU-onderwijsmodel: commitment. De UU verwacht van studenten een actieve participatie in het onderwijs, voldoende inzet bij de cursussen en het nakomen van de inspanningsverplichtingen.

Daartoe behoort ook dat studenten er zorg voor dragen dat zij de beschikking hebben over studiematerialen als dit noodzakelijk is voor actieve deelname aan onderwijsactiviteiten.

Aanbeveling in deze gevallen is om studenten niet voor te schrijven dat het verplicht is dat de studenten de studiematerialen moeten kopen, maar voor te schrijven dat zij er over moeten beschikken als dat noodzakelijk is. Daarbij moet in de Universitaire Onderwijscatalogus worden omschreven wat in dit opzicht van studenten wordt verwacht. Als een student kwalitatief of kwantitatief onvoldoende deelneemt aan een cursus, kan de cursuscoördinator betrokkene uitsluiten van verdere deelname aan de cursus of een gedeelte daarvan. Dit is vastgelegd in de Onderwijs- en examenregeling.

Voorbeeld: actieve deelname aan een werkcollege van Rechtsgeleerdheid zal onmogelijk zijn als de student niet de beschikking heeft over wetteksten en jurisprudentie. Eveneens zal het voor een student Rechtsgeleerdheid in veel gevallen niet mogelijk zijn om met succes een tentamen te maken indien hij/zij niet beschikt over wetteksten en jurisprudentie. Effectieve fraudecontrole is alleen mogelijk als de voorgeschreven bundels met wetteksten en jurisprudentie worden gebruikt. Gebruik van digitale bronnen en/of zelf samengestelde bundels is daarom niet toegestaan. Een student die ervoor kiest geen bronnen mee te nemen naar het tentamen zal niet worden weggestuurd. Een student die de materialen in andere gegevensdragers meeneemt (digitaal/laptop of mappen met zelf geprinte stukken) zal die materialen niet mogen gebruiken.

6. Online leren en toetsen: kosteloos toegang tot summatieve toetsen
Bij verschillende opleidingen wordt gebruik gemaakt van online studiemateriaal van commerciële uitgeverijen. Studenten moeten zelf de kosten van deze leermiddelen dragen. Kosten voor het gebruik van een digitale toegangscode of een ander digitaal hulpmiddel voor het afleggen van de summatieve toetsen mogen niet in rekening worden gebracht bij studenten: de toegang tot de tentamens mag niet afhankelijk gesteld worden van het betalen van financiële bijdragen naast het collegegeld. Dit geldt voor de summatieve toetsen en niet voor de formatieve toetsen: voor online oefeningen die deel uitmaken van het online studiemateriaal geldt dat studenten deze zelf moeten aanschaffen. Als zij dat niet doen, mag hen niet de toegang tot het onderwijs en de tentamens worden onttrokken.
7. Lesmaterialen en materialen/ kosten verbonden aan practica: op vrijwillige basis
Met betrekking tot de vraag of kosten voor lesmateriaal en materiaal voor practica zoals breekgeld en microscopen kunnen worden doorberekend aan studenten, is het standpunt van de minister van OCW dat niet eenduidig is aan te geven of kosten verbonden aan onderwijsvoorzieningen kunnen worden doorberekend. De minister stelt dat de aard van de opleiding bepaalt of kosten rechtstreeks voortvloeien uit een wettelijke taak van een instelling dan wel vallen onder kosten die kunnen worden doorberekend. Daarbij geldt dat een instelling geen geld kan vragen als voor de betreffende voorziening rijksbekostiging wordt gegeven. Probleem bij deze uitleg is dat er niet is gespecificeerd voor welke onderwijsvoorzieningen de bekostiging geldt. Er is sprake van een algemeen systeem waarbij er drie gradaties in de onderwijsbekostiging zijn: laag, hoog en top, ruwweg overeenkomend met alfa/gamma, bèta en medisch.
In een brief van 25 augustus 1994 geeft de minister van OCW aan dat kosten van microscopen, veiligheidskleding en breekgeld kunnen worden doorberekend aan studenten, maar dat dit alleen kan op vrijwillige basis. Studenten mogen niet verplicht worden deze materialen te kopen of via de universiteit te betrekken (huren/kopen); aanbevelen of verwachten dat de student dit doet, mag wel. Daarbij geldt hetzelfde als het gestelde onder 5: studenten dienen er wel zorg voor te dragen dat zij de beschikking hebben over les/practica-materialen als dit noodzakelijk is voor actieve deelname aan onderwijsactiviteiten.
8. Beschermingsmiddelen practica: kosteloos
Als een student in een praktijklokaal verrichtingen doet die vergelijkbaar zijn met de arbeid in de beroepspraktijk en er daarvoor persoonlijke beschermingsmiddelen noodzakelijk zijn, zoals labjassen, veiligheidsbrillen of veiligheidskleding dan hanteert de Universiteit Utrecht het principe dat deze beschermingsmiddelen kosteloos ter beschikking worden gesteld aan studenten. Er wordt dan geen huur, waskosten of andere kosten in rekening gebracht.
9. Laptop ('bring your own device'): op vrijwillige basis
De minister van OCW geeft aan dat studenten niet verplicht mogen worden een laptop met daarop de juiste software of een tablet te kopen; aanbevelen of verwachten dat de student deze aanschafft, mag wel.
Binnen de Universiteit Utrecht wordt 'bring your own device' bij steeds meer opleidingen in het onderwijsconcept ingevoerd. Daarbij verwacht de universiteit van studenten dat zij een laptop met bijbehorende software aanschaffen. Als in de voorlichting aangegeven wordt dat laptop 'verplicht' is, dan zal tevens aangegeven moeten worden dat het niet zo is dat de student uitgesloten wordt van het volgen van onderwijs of het doen van tentamens als betrokkene geen laptop bij zich heeft:
- de student die naar een college of practicum komt zonder laptop, wordt niet weggestuurd; betrokkene moet dan bijvoorbeeld meekijken bij een studiegenoot;
 - de student die een toets wil afleggen en geen laptop bij zich heeft, wordt niet uitgesloten van de toets: de opleiding zorgt voor een vervangend apparaat (moet ook als backup voor het geval de laptop niet zou werken, crasht etc).

10. Bibliotheek: kosteloos
Studenten kunnen kosteloos gebruik maken van de universiteitsbibliotheek.
11. Studiebegeleiding: kosteloos
Studenten hebben (kosteloos) recht op studiebegeleiding door docenten, tutoeren en studieadviseurs.
12. Studentenvoorzieningen
Een aantal studentenvoorzieningen wordt kosteloos aangeboden, zoals de diensten van een studentendecaan. Aan andere voorzieningen kunnen kosten verbonden zijn. Deze kosten houden geen rechtstreeks verband met het onderwijs. De student is vrij om al dan niet van deze diensten gebruik te maken.
13. Selectieprocedure: geen bijdrage
 - a. Bachelor
Het wordt (met ingang van 2017-2018) wettelijk mogelijk kosten door te berekenen voor de toelatingsprocedure bij bacheloropleidingen met een numerus fixus en opleidingen/ programma's die toestemming van de minister hebben gekregen voor selectie aan de poort. De Universiteit Utrecht wil geen extra financiële drempel opwerpen voor het inschrijven voor een bacheloropleiding. Daarom zal zij niet in 2017-2018 niet overgaan tot het vragen van een financiële bijdrage voor de kosten van de selectieprocedure.
 - b. Master
Het wettelijk uitgangspunt is dat studenten in beginsel geen andere eigen bijdrage voor de toelating tot een masteropleidingen betalen dan het collegegeld. De Universiteit Utrecht vraagt geen financiële bijdrage voor de kosten van de selectieprocedure voor de master.
14. Application fee studenten met buitenlandse vooropleiding
De minister van OCW geeft aan dat in het geval van studenten die geen Nederlands (bachelor)diploma hebben, het redelijk kan zijn dat een instelling (deels) de kosten in rekening brengt, die zij maakt om te toetsen of een student voldoet aan de (kennis)vereisten om te mogen beginnen aan een opleiding.
De UU doet dit in de vorm van een application fee van 100 euro (tarief 2015) voor bachelor- en masteropleidingen.
15. Matching: kosteloos
De UU brengt geen kosten in rekening te brengen voor de matching (studiekeuzeactiviteit) voor een bacheloropleiding. Dit is wettelijk ook niet toegestaan.